

jat. 17.12.62

MD

HELSINGIN PITÄJÄ; KAARELA, JÖNSAS

Kaivauskertomus 1962

Inventoidessaan Helsingin pitäjää oli maist. Veikko Lehtosalo (ks. V. Lehtosalo: Helsingin pitäjän inventointikertomus 1960 KM top. ark:ssa) todennut Kaarelassa Jönsasin talon (om. Felinin perikunta) hiekkakuopan laidalla punamultaa ja kvartsi-iskennäisiä. Paikan korkeus antoi aiheutta epäillä, että kysymyksessä oli niin vanha kuin esikeraaminen asuinpaikka.

Sain Muinaistieteelliseltä toimikunnalta tehtäväkseni suorittaa paikalla kaivausen. 4 - 12.6 1962 välisenä aikana tutkittiin alue, jolloin työhön osallistui 4 koulupoikaa ja yksi koulutyttö. Kartanpiirtäjänä toimi fil. yo. Anja Häggman.

Tutkittu alue sijaitsee mäen rinteessä, joka laskee loivasti etelükaakkoon (kartta 1). Rinteestä piirrettiin profiili lähellä olevan talon takana kulkevalle kylätielle (kartta 34). Kaivettava alue sijoitettiin hiekkakuopan koilliskulmaukseen. Rajapyykki, joka erottaa Felinin perikunnan maan ja siitä pohjoiseen olevan valtiolle hiekanajoa varten vuokratun alueen, tuli sijaitsemaan ruudussa H:2, kaivauksen keskikohdasta vähän etelään. (pl. 146) Sen lisäksi valittiin kiintopisteeksi kivi, kooltaan 70 x 60 cm, joka sijaitsee ruutujen G:2 ja H:2 ruutujen välisestä paalusta 13 m itäkoilliseen kaivauspaikan ja sen yläpuolella olevan kallion välissä. Kivi on harjava ja sen pl. on 040, joka on otettu korkeimmasta kohdasta. Kivestä on kallion reunaan 4 m.

Kaivausalue käsitti n. 60 m² suuruisen pitkulaisen alueen luoteis-kaakko-suunnassa aivan hiekkakuopan laidalla. Juuri punamulta-alueen kohdalta oli ajettu hiekkaa aivan reunan alta ja kaivauksen aikana sortui noin metrin le-

vyinen reuna alas hiekkakuoppaan (kartta 2).

Kiinteät muinaisjännökset

Punamultahaudat

1. Ruudussa D:2 ja jonkun verran ruudun D:1 alueella oli noin 150 cm pitkä ja 60 - 70 cm leveä pohjois-eteläsuunnassa kulkeva punamulta-alue. Se alkoi 15 cm syvyydessä melko laajana ja yhtenäisenä. 40 cm syvyydessä se selvästi erottui kahtena erillisenä laikkuna. Koko syvyys oli 69 cm. Aivan punamulta-alueen pohjoispäässä melko syvällä oli pyöreä sileä luonnonkivi (15484:28), joka ilmeisesti oli tarkoituksella pantu mukaan.
(kartat 7,8)
2. Ennen hiekkakuopan reunan sortumista piirrettiin ruutujen E:1 ja F:1 lounaisreunasta profiili (kartta 2). Näiden mukaan myöhemmin paljastuneet punamultalaikut ruuduissa E:1 ja F:1 ovat alunperin olleet yhteydessä keskenään. Näistä ruudun E:1 puolella oleva alkoi näkyä heti turpeen alta kahtena erillisenä laikkuna (kartta 12 piirretty 64 cm syvyydessä) ja ne yhtyivät vasta 36 cm syvyydessä. Koko punamulta loppui 92 cm päässä pinnasta. Kaivajan kertoman mukaan oli tässäkin punamultalaikussa ollut sileä kivi, jonka hän kuitenkin oli heittänyt pois. Ruutujen E:1 ja F:1 rajalla ollut laikku joka alkoi jo 37 cm syvyydessä oli ilmeisesti kuulunut edelliseen (kartat 12,13).
3. Ruutujen F:1 ja F:2 rajalla oli noin 50 cm pituinen ja 30 cm koruinen kivi, jonka molemmiin puolin oli punamultaa (näyte 15484:19). Ruudussa F:2 edelsi punamultaa suurehko nokilaukku (kartta 18). Punamulta ulottui myös kiven alle. Ylimpänä oleva punamulta-alue alkoi 25 cm syvyydessä, alimpana alkanut itäpäätä vasta 68 cm:iin tultaessa. Suurin syvyys punamullalla oli kiven alla, jossa se ulottui 83 cm syvyyteen pinnasta. Punamulta-alueen koko pituus oli n. 1,5 m ja leveys n. 60 - 70 cm. Edellisistä punamultalaikuista tavatut sileiksi hioutuneet luonnonkivet antoivat aihetta tarkkailla tätäkin, ja yllätykseksi kiviä löytyi kuusi, joista

viisi sijaitsi aivan suuren kiven lähetyvillä. Kivistä viisi saatiin talteen (15484:23-27), kuudes, n. 3 cm kokoinen, katosi. Mainittakoon, että punamultalaikuissa ei ollut muita kiviä eikä tällaisia sileitä kiviä taas tavattu muualta kaivausalueelta. Mitään konkreettista todistusta siitä, että nämä punamultalaikut todella olisivat hautoja, ei ole. Kuitenkin on varmaa, että ne on tarkoituksella tehty, koska niihin oli pantu sileitä kiviä, osa näistä pystyasentoon. Lisäksi tuntuu siltä, että F:2 ruudun haudassa ollut iso kivi olisi pantu vainajan päälle painoksi (kartat 13, 18-20; valok. 9,14).

Liedet ja nokialueet

1. Ruudussa C:3 oli pitkänomainen nokialue, jossa oli kiviä. Noin keskellä ruutua oli pieni pyöreä kivilatomus, joka oli ainoa kohta, missä saattoi kiveyksessä erottaa minkäänlaista rakennetta. Kiviä oli koko lieden alueella neljässä kerroksessa. Nokialue oli hyvin heikon väristä, sen syvyys vaihteli 22 - 48 cm:iin. (kartat 3-6; valok. 5,7)
2. Ruudussa C:1 oli 35 cm vahvuinen nokialue, johon ei liittynyt kiviä (kartta 2).
3. Ruudussa D:3 oli suurehko nokialue, jonka alueella ja vieressä oli hajallaan kiviä. Nokialueen vieressä olevat kivet näyttivät olevan aivan koskemattomassa maassa. Nokialueen eteläpuolella oli muutamia kiviä sievästi järjestyksessä (kartat 9-11; valok. 8).
4. Ruudussa F:1 aivan hiekkakuopan reunalla oli todennäköisesti liesi, joka tuhoutui ennen tutkimista reunan sortuessa alas (kartta 2; hiilinäyte 15484:18).
5. Ruutujen H:2 ja I:2 rajalla oli suurehko noki- ja palomaalaikku, johon liittyi pieniä kiviä ilman järjestyttä. Nokialueen koko vahvuus oli n. 30 cm. Palomaasta on hiilinäyte (15484:34, 356). Tässä kohtaa on todennäköisesti ollut liesi, koska kivien joukossa oli joitakin palaneita (kartat 24 -27).

6. Kaivausalueen etelälaidassa ruudussa K:1 oli pienenkö nokialue, 10 cm vahvuinen, jossa oli useita kiviä, jotka melko tasaisesti rajoittuivat tälle alueelle. Saattaa olla, että kysymyksessä on liesi, joka mahdollisesti jatkuisi kaivausalueen ulkopuolelle (kartat 28,29).
7. Ruudussa K:2 oli suuri nokialue ja siinä kiveystä. Vahvuudeltaan nokialue oli vain parikymmentä cm ja muodoltaan sen verran omituinen, että se tuskin on ollut liesi. Luoteeseen ulottuvaa kiilaa reunustivat tasaisesti kivet. (kartat 30-32; valok. 11,12)

Erilaisia kiveyksiä oli useissa ruuduissa (kartat 2, 14-17, 21-23, 26-27; valok. 9,10). Näitä olisin taipuvainen pitämään luontaisina, koska niihin ei liittynyt mitään nokea ja usein maan niitten kohdalla näytti aivan koskemattomalta. Kulttuurikerros kaivausalueella oli hyvin vaikeasti erotettavissa. Koskematon maa oli melko keltaista ja vain harvoin oli kulttuurimaa likaista. Joskus saattoi kvartseja löytää aivan raa'an tuntuisesta maasta.

Löydökset olivat pääasiassa kvartsi-iskennäisiä, joitten joukossa oli jokunen kaavin tai muu esine. Kivilaji-iskennäisiä löytyi jonkun verran. Hiekkakuopan rinteestä muutaman metrin verran kaivausalueelta etelään löytyi kaksi saviastianpalaa (15484,62), jotka kuitenkin ovat nuorakeramiikkaa.

Kojojat. Kaivausalueelta eteläkärkeen kaivettiin 3-osainen koeoja, jonka yhteinen pituus oli 28 m. Näistä vielä koeoja 2:n eteläpäästä tuli kvartsilöytöjä vaikkakaan kulttuurimaata ei voinut erottaa.

Koekaiivauksissa eri puolilla hiekkakuoppaa sen rinteillä löytyi kvartsi-iskennäinen hiekkakuopan eteläosasta melkein suoraan navetan sillan edestä. Hiekkakuopan itäreunalla aivan kuoppaan johtavan tien oikealla puolella voi profiilissa erottaa kuoppalieden, jossa on nokea ja kiviä. Hiekkakuopan länsireunalla suunnillen keskivaiheilla saattoi rinteessä erottaa kaksinkertaisen turvekerroksen. Tästä kohdasta n. 10 m pohjoiseen päin löytyi kvartsi-iskennäinen. Paikalla on rinteessä 2 - 3 m kokoinen maakivi.

Asuinpaikka sijaitsee 30 m korkeuskäyrän yläpuolella. Tämä sekä kera-
miikan puuttuminen löydöistä osoittavat, että asuinpaikka voidaan ajoittaa
esikeraamiselle ajalle. Kaarelan Jönsasin punamultahaudat ovat niin ollen
toistaiseksi vanhimmat maastamme tunnetut haudat.

Liitteet:

34 piirrettyä karttaa

18 valokuvaa (negatiivit luetteloitu no.26001 - 18)

Löydökset on luetteloitu KM päänumerolla 15484:1-73

Helsingissä 16.12 1962

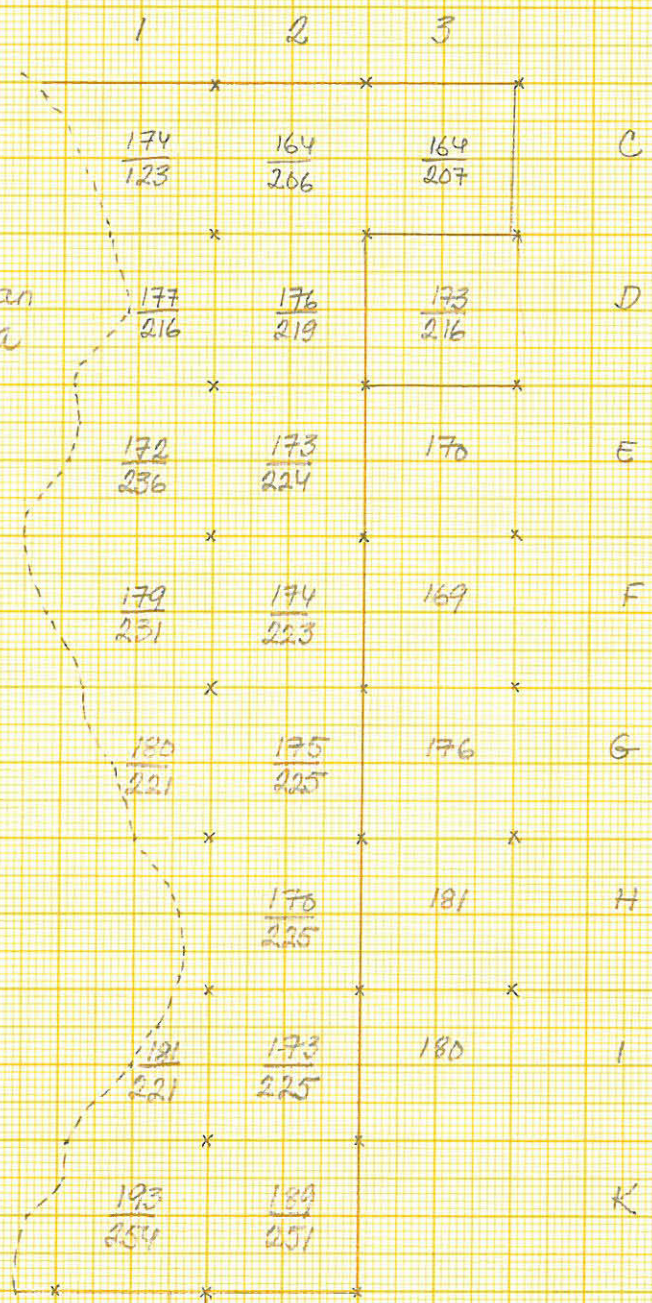
Marketta Waris

Marketta Waris

Kartta 1.

Helsingin pitäjä,
Kaarela, Jönsas
Marketta Waris 1962
piirt. Anja Häggman
1:100 Kp = 064

Hiekkakuopan
reuna

Koeeja ks. kartta 2 (po. kaarttu 33)

Kartta 2.

Helsingin pitäjä
 Kaarela, Jönsas
 Marketta Waris 1962
 piirt. Anja Häggman
 ja Marketta Waris
 1:50 Kp = 064

Kartta 3. Liasi ruudussa C:3

mittakaava 1:10

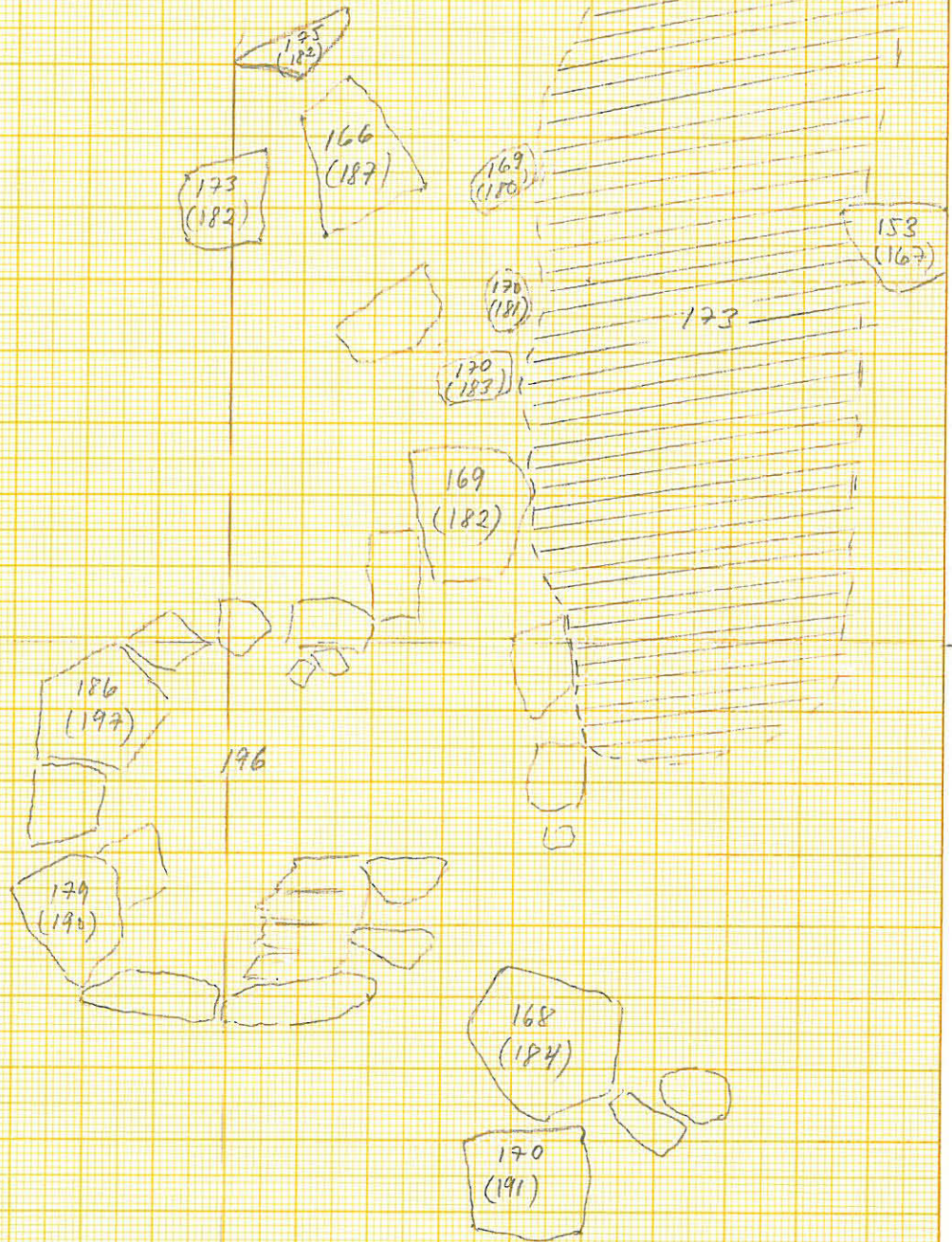
1. kerros

B:3

C:3

B:3

C:3

C:3

D:3

C:3

D:3

Helsingin pitäjän, Kaarela

Jouluas 1962

piirt. Rainer Häggman

Karta 4. Liesi ruudussa C:3

mittakaava 1:10

2. kerros

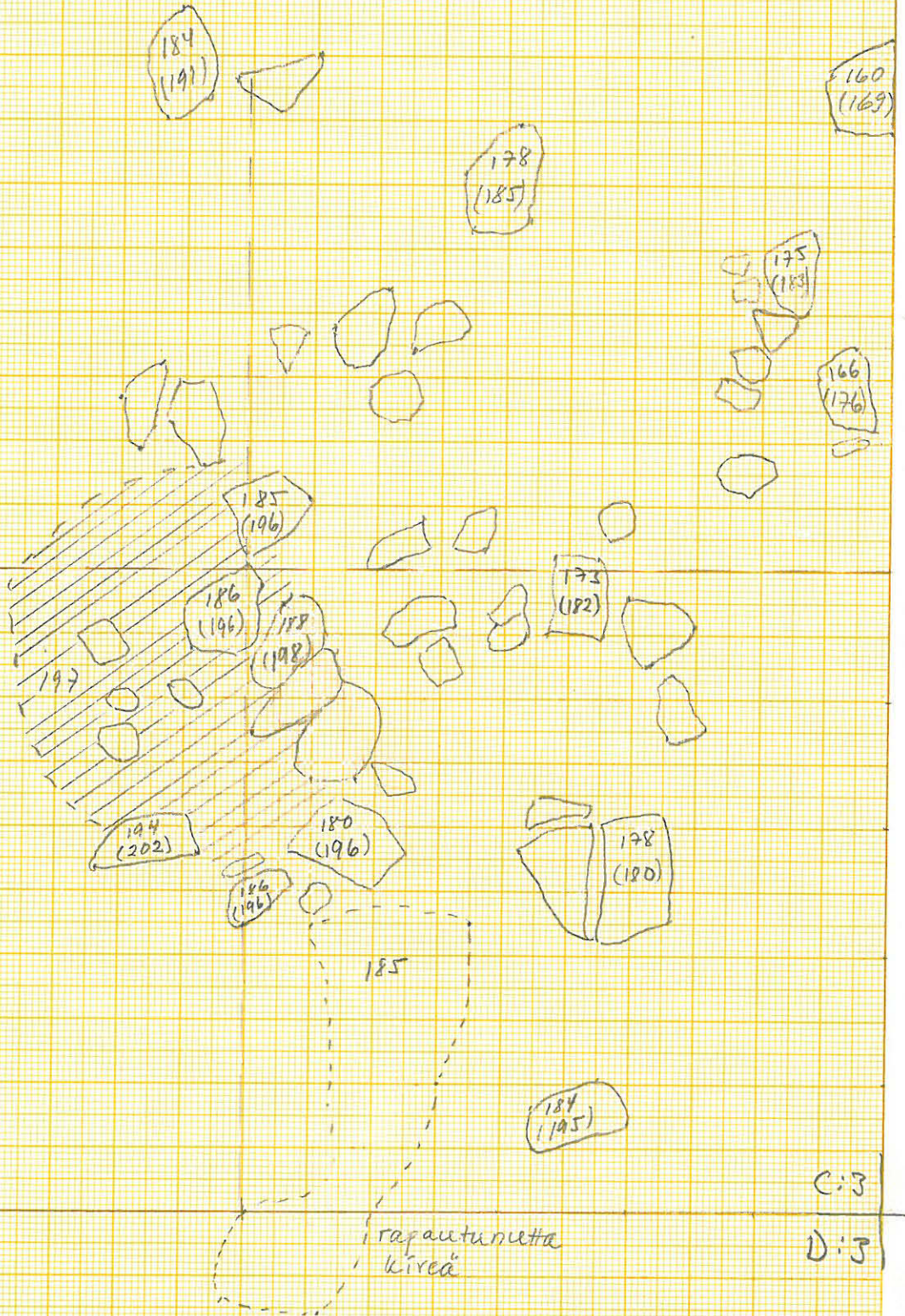
Helsingin pitäjä

Kaarla, jnsas 1962

piirt. Riina Häggman

B:3
C:3

B:3
C:3

C:3
D:3

C:3
D:3

Kartta 5.

mittakaava 1:10

Liesi mudussa C:3

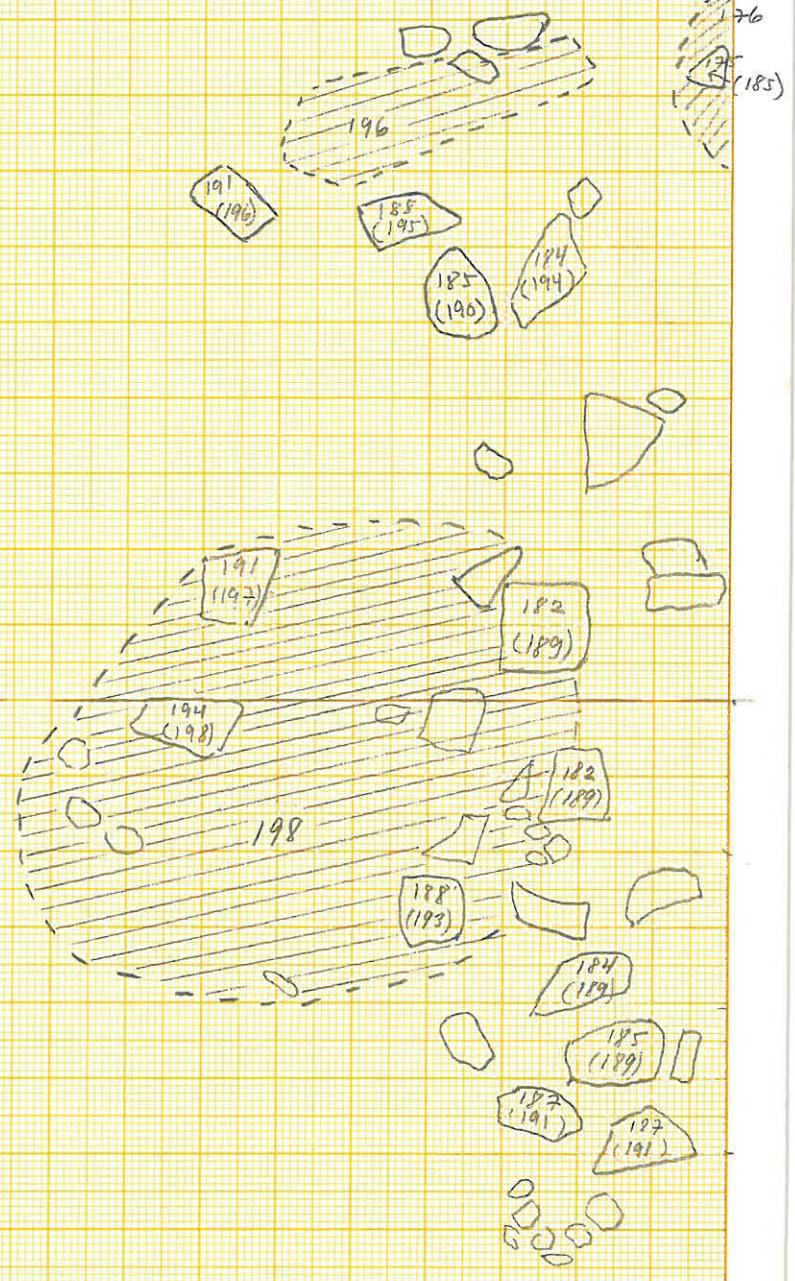
3. kerros

B:3

C:3

B:3

C:3

Heikkinen pitäjä, Kaarela

Juusas

piirt. Antti Häggman

C:3

D:3

C:3

D:3

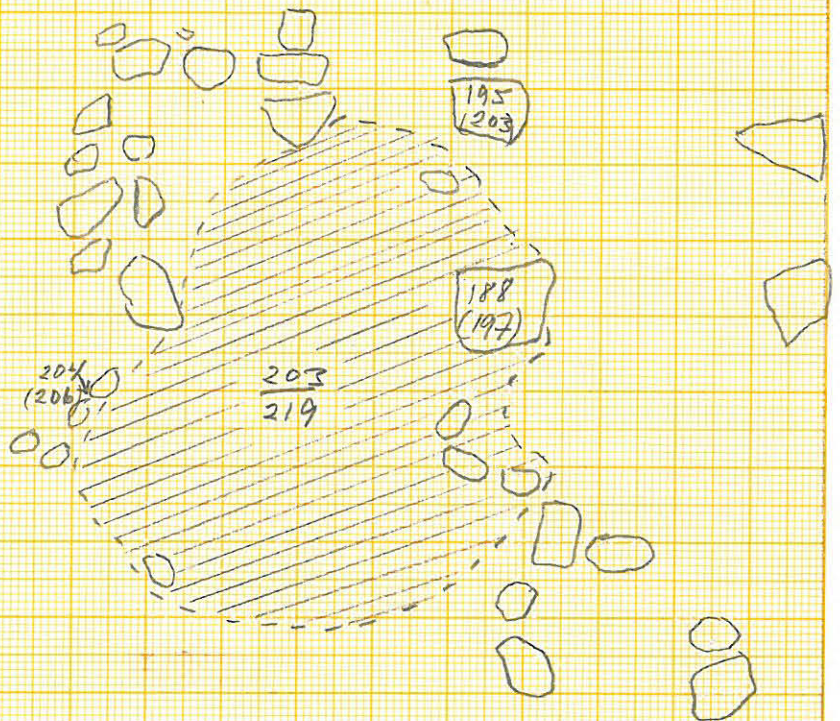
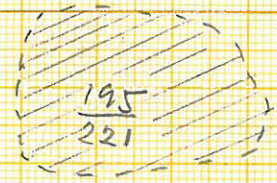
Kartta 6. Liesi ruudussa C:3

mittakaava 1:10

4. kerros

B:3
C:3

B:3
C:3

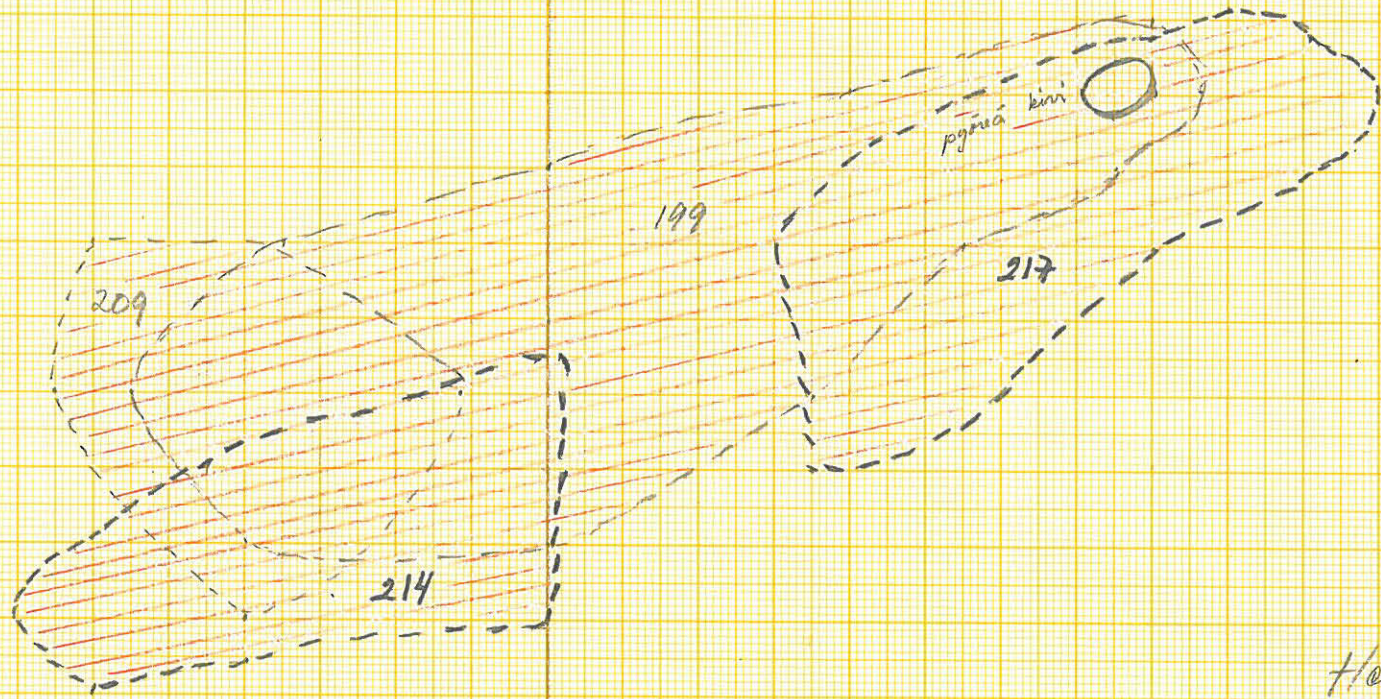
ruudun pöytä 207

C:3
D:3

C:3
D:3

Hebringin pitäjä, Kaarela
Jämsäs
piirt. Anja Häggman

Punamultatoukka r. D:2
 2. kerros
 Hebringin pitäjä, Kaarela
 Jämsäs
 pöytä. Pöytä Hägymä

D:1	D:2
E:1	E:2

D:2	D:3
E:2	E:3

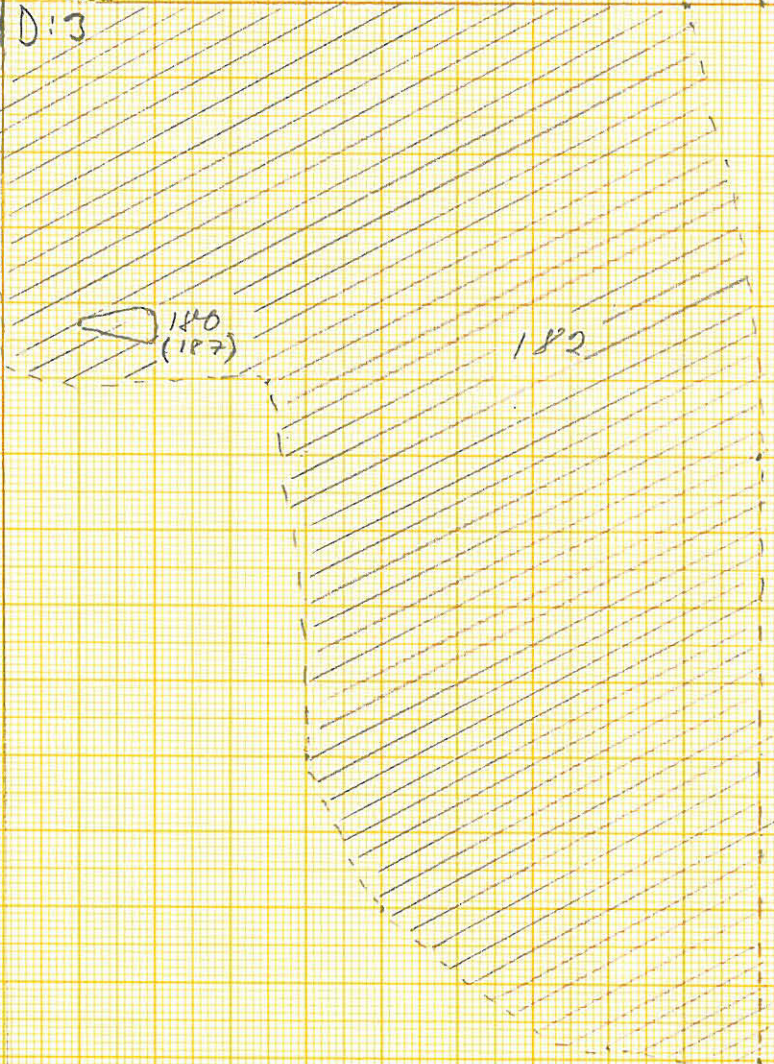
H.I.

mittakaava 1:10

Kartta 9.

C:2	C:3
D:2	D:3

C:3
D:3

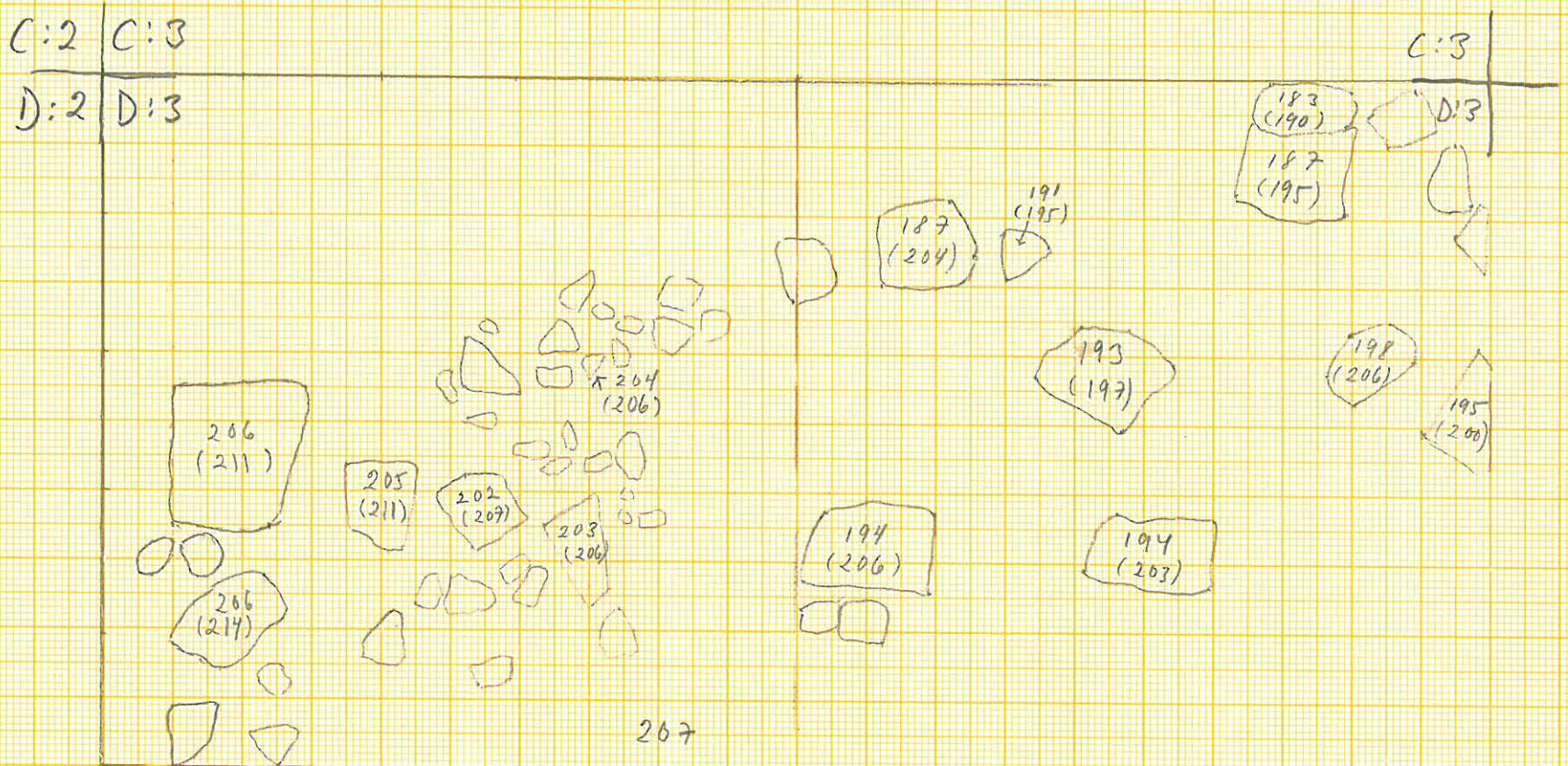
Nokialue r. D:3

Helmingin pitäjä, Kaarela
Jönsas
pönt. Pöytä Häggman

Helmingin pitäjä, Kaarela, Järvas
päätt. R. Häggman

Kireys r. D:3, 1. kerros

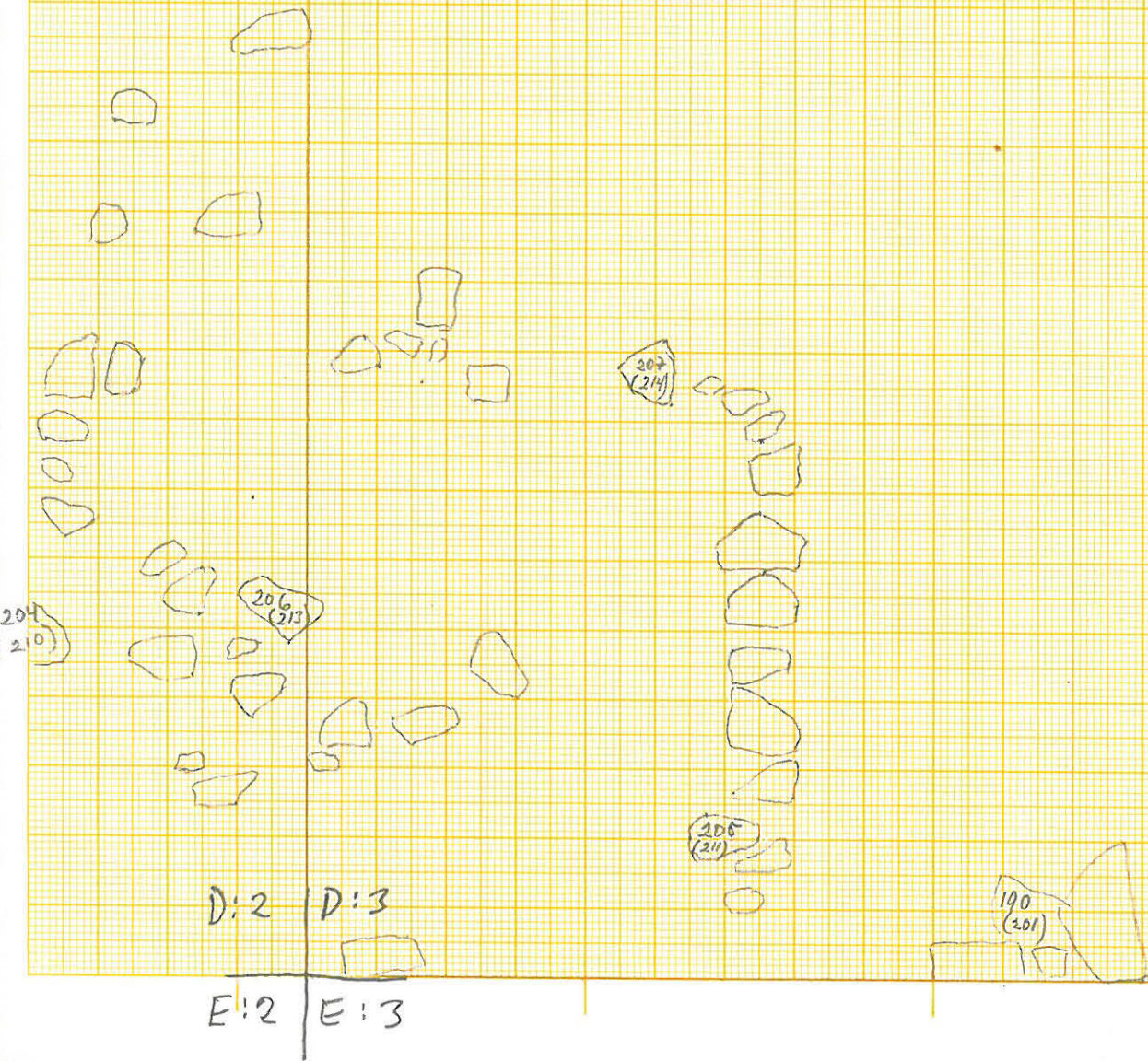
mittakaava 1:10
Kartta 15.

Kiveys 1. D:3
2. kerros

mittakaava 1:10

Helmingin pitäjä, Kaarela
Jonsas
piirt. R. Häggman

D:2	D:3
E:2	E:3

D:3
E:3

Punamiettahauta r. E:1

Helbringin kirkon kirkko

D:1	D:2
E:1	E:2

D:2
E:2

220

Helbringin pitäjä, Kaarela
 försas
 piest. Rönja Häggman

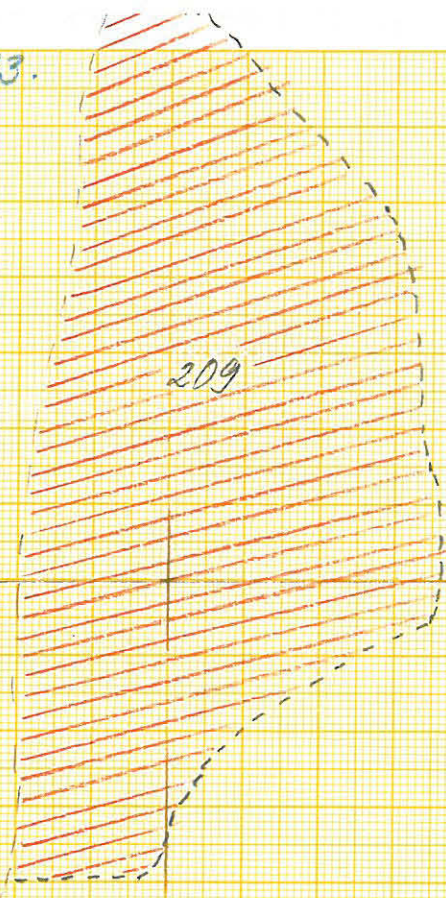
H. II

Kartta 13.

mittakaava 1:10

Helmingin pitäjä, Kaarela

Jämsäs
pönt. P. Häggman

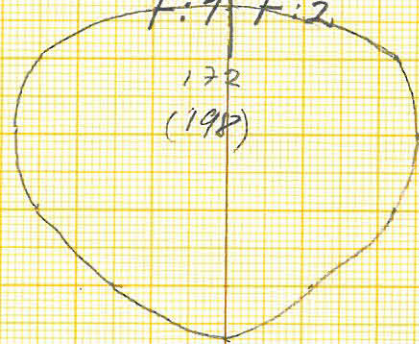

Punamulta-

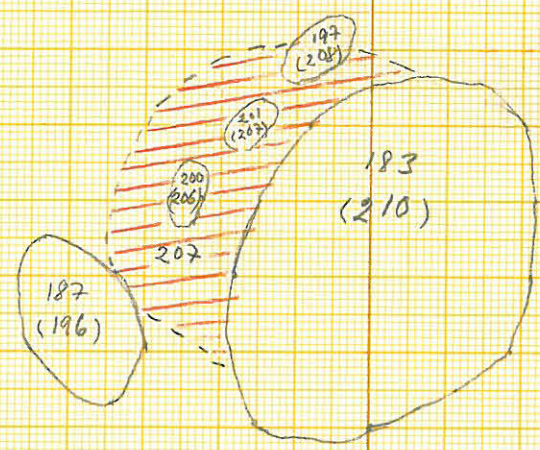
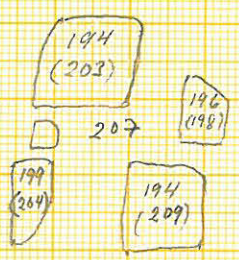
hauta r. E:1

E:1 | E:2

F:1 | F:2

hiekkakurjan reuna

F:1 | F:2

G:1 | G:2

Helmingin pitäjä, Kaarela

Jämsäs

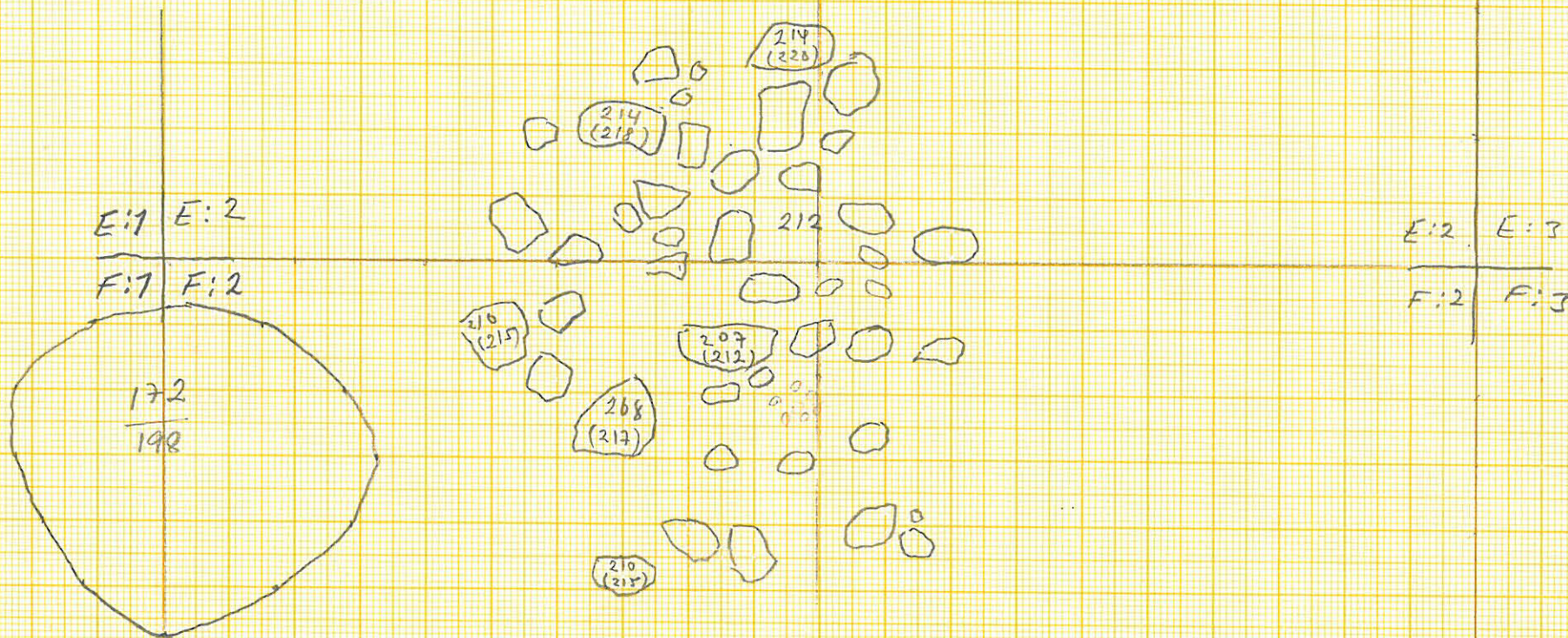
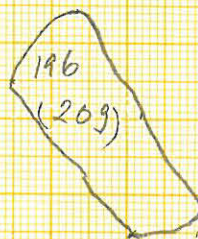
piirt. Pnija Häggman

Kireys ruuduissa E:2 - F:2

1. kerros

mittakaava 1:10

Karta 14.

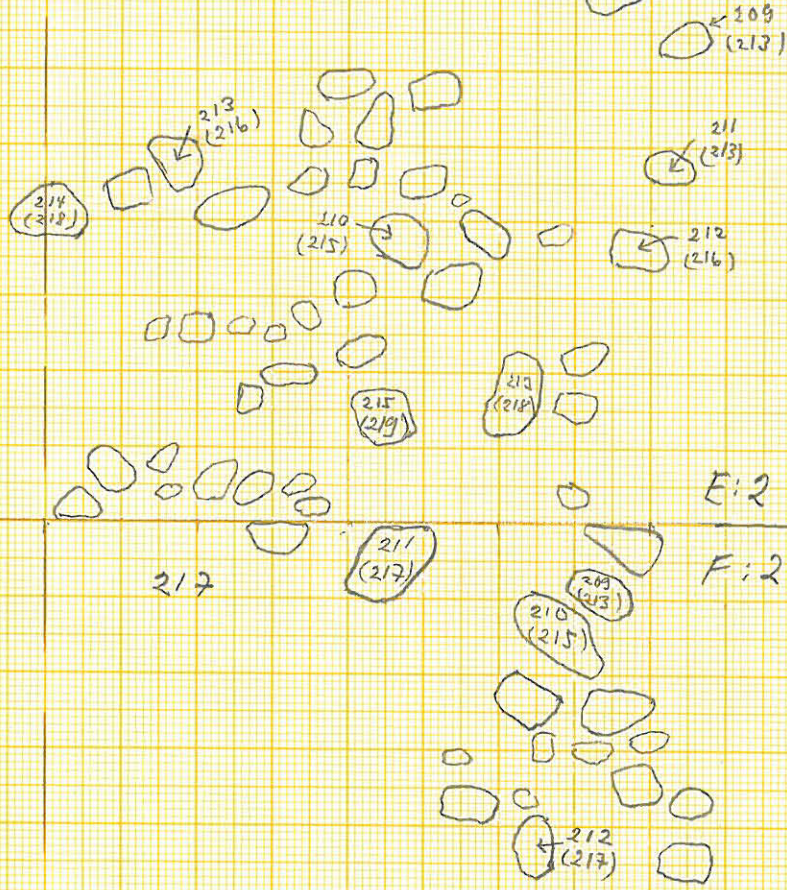

Kiveys ruuduissa E:2-F:2

2. kerros

mittakaava 1:70
Kartta 15.

E:1	E:2
F:1	F:2

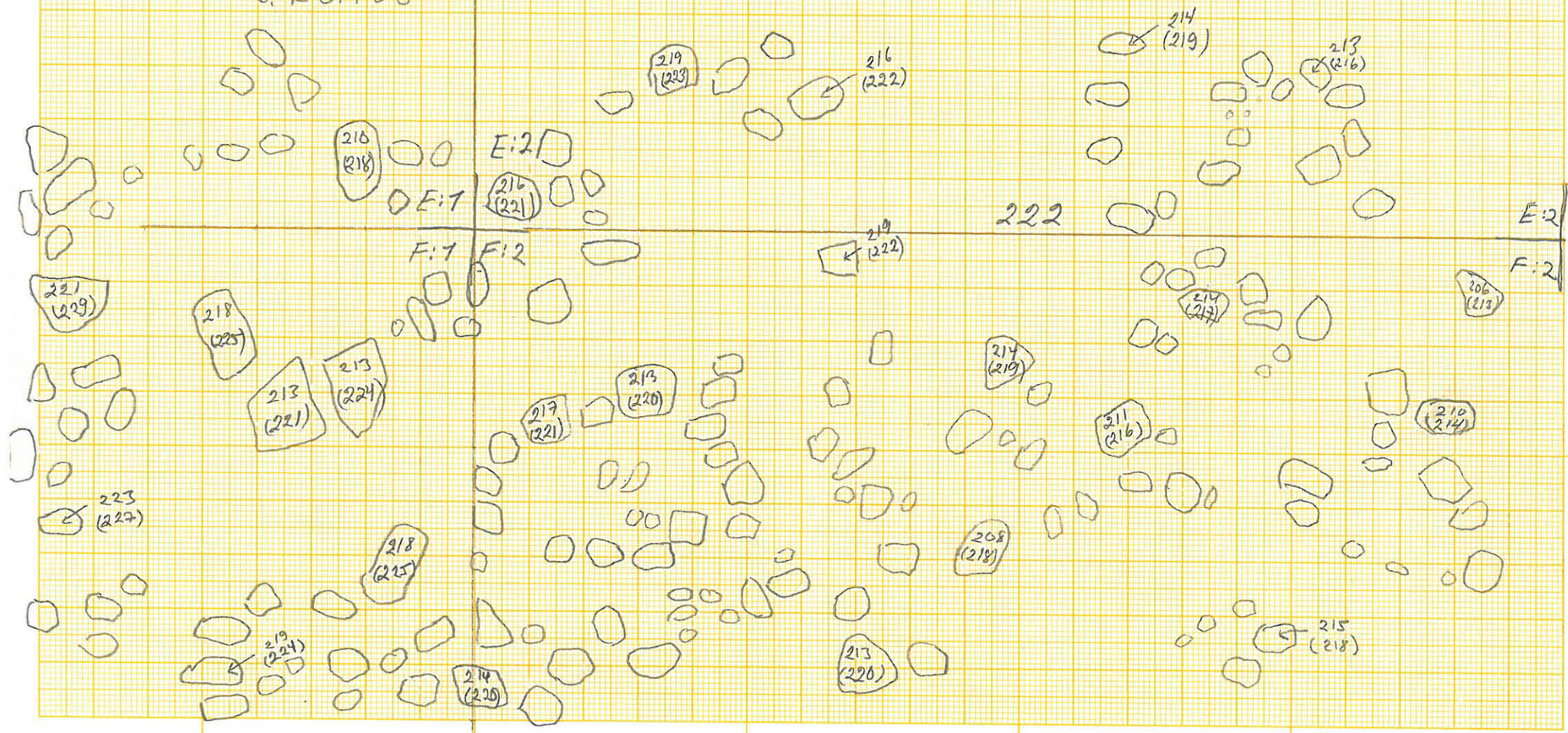
E:2	E:3
F:2	F:3

Helmingin pitäjä, Kaarela
Jonsas
piirt. Riija Häggman

Helmingin pitäjä, Kaarela
Jansas, pürit. Niija Häggman

Kiveys ruudulissa E:2 - F:2

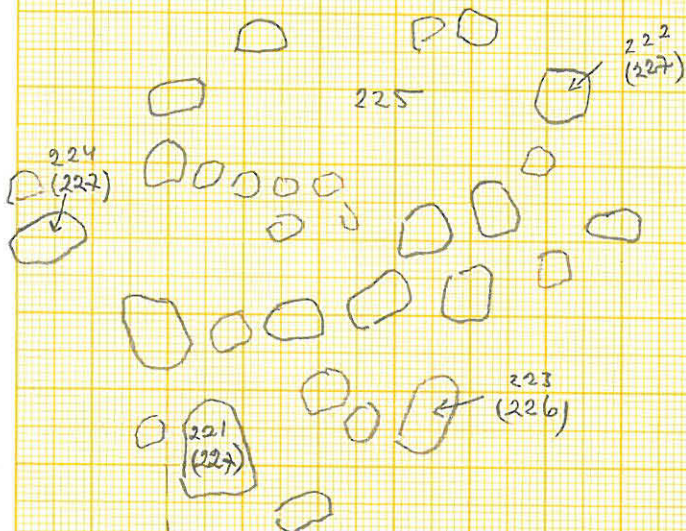
3. kerros

Kiveys r. F:1

mittakaava 1:10

Helsingin pitäjä, Kaarela
Jussas
pienet. Antja Häggman

F:1 | F:2

G:1 | G:2

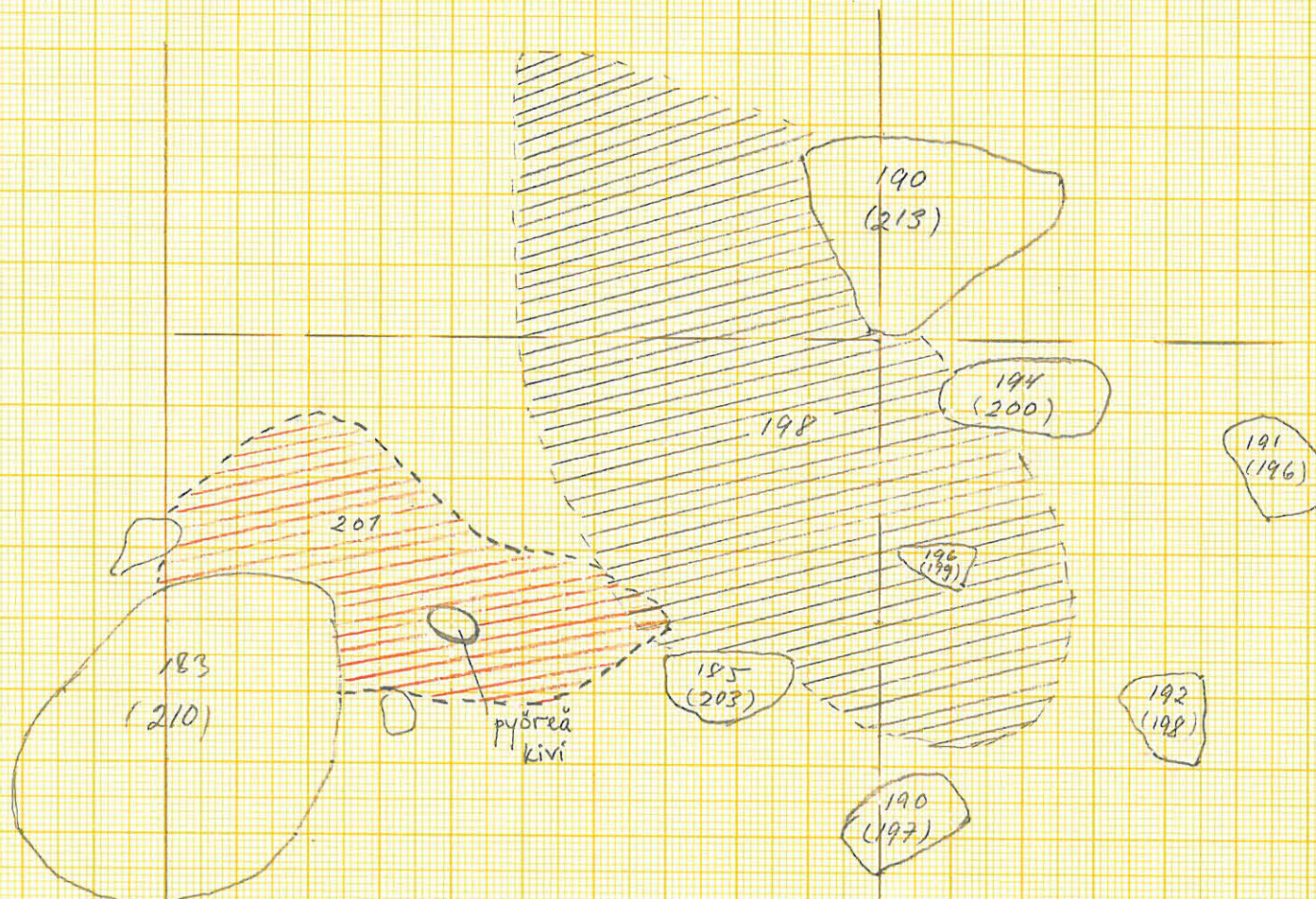
Helsingin pitäjä, Kaarela
 Jämsä
 püüt. Anja Häggman

Kartta 18.

mittakaava 1:70

Pienamulta-hauta r. F:2

1. kerros

F:1	F:2
G:1	G:2

F:2	F:3
G:2	G:3

H.III

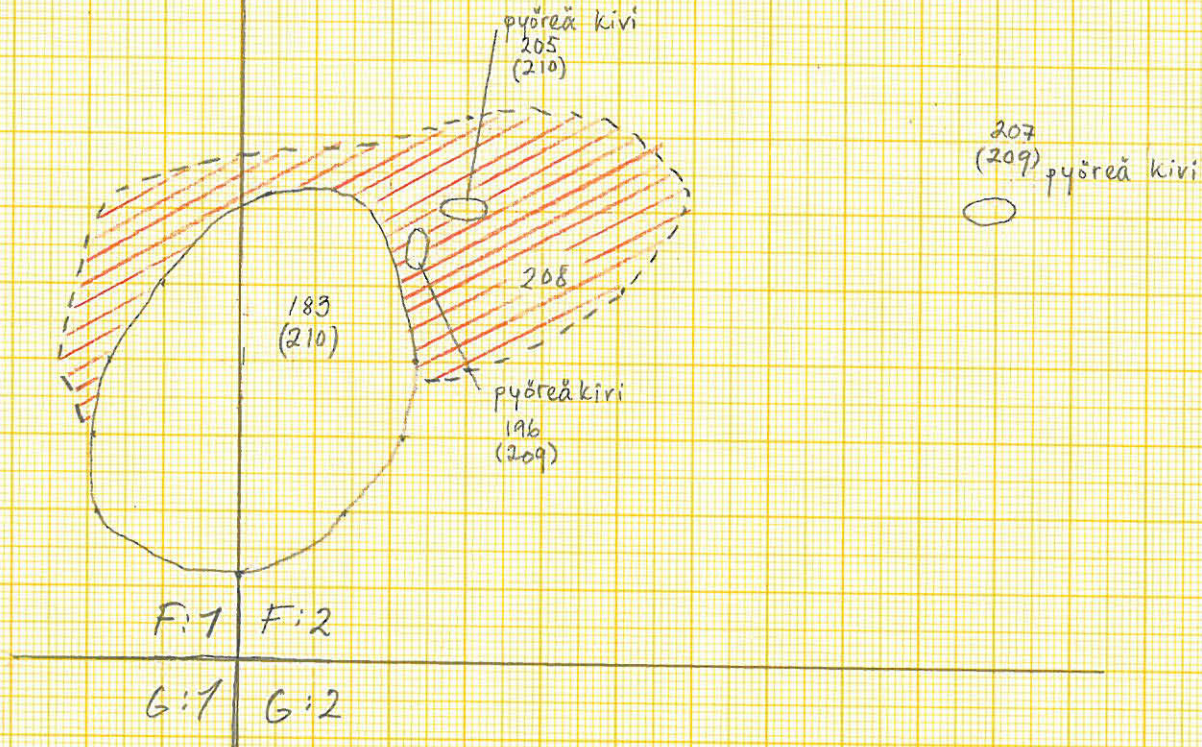
Helsingin pitäjä, Kaarela
Jensas
pönt. Niina Häggman

Kartta 19.

mittakaava 1:10

Punamulta hauta r. F:2

2. kerros

F:2
G:2

A. 4 (210x297 mm)

Oy Wulff Ab N:o 106

H. III

mittakaava 1:10

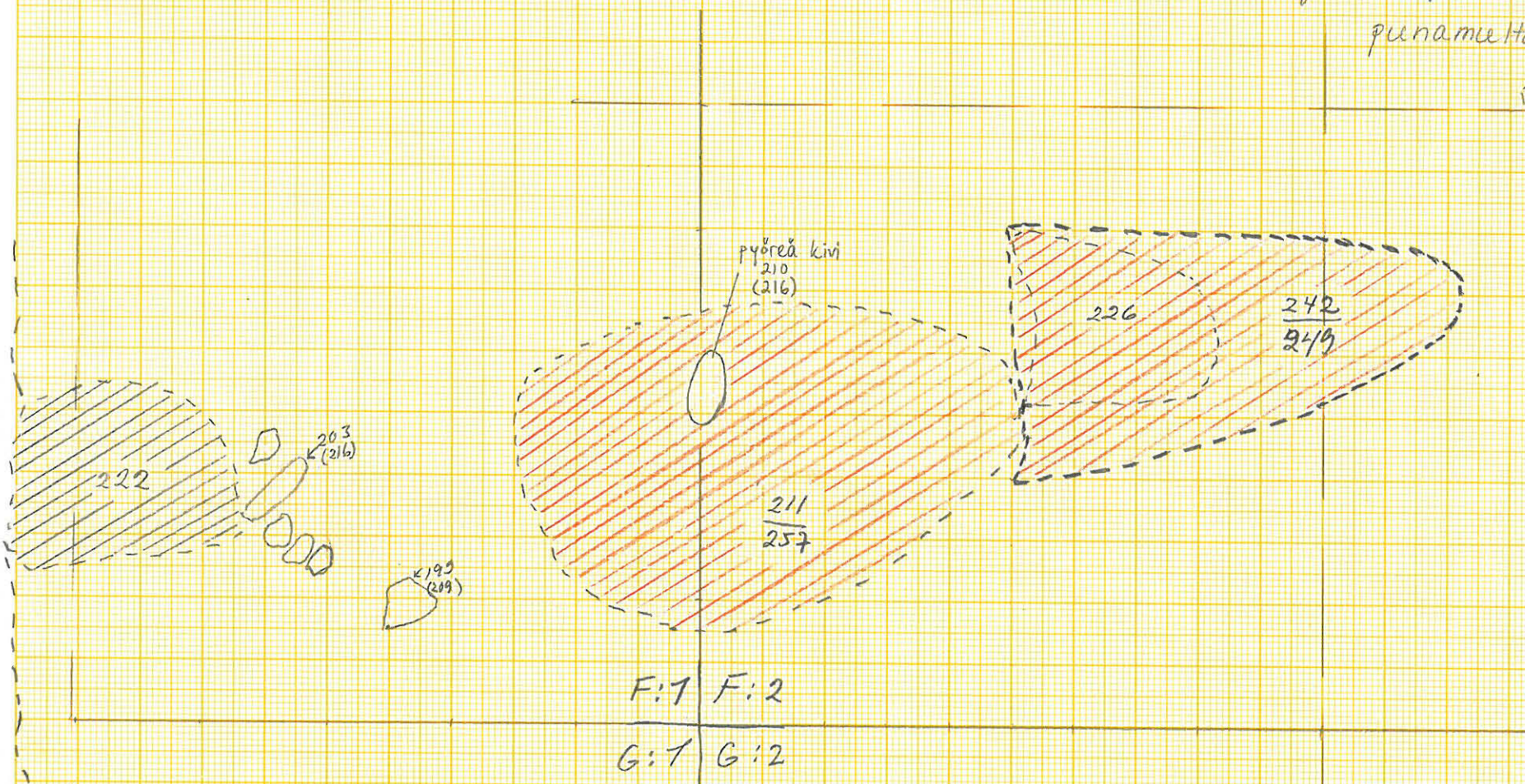
Helsingin pitävä Kaarela

Kartta 20.

jonas
pirttämät Anja Häggmanin

punamulta hauta F:2

3. kerros

Or. Walli Ab. no 106

A. 4 (210x297 mm)

H. III

mittakaava 1:10

Kiveys r. G:2, 1. kerros

F:1	F:2
G:1	G:2

F:2	F:3
G:2	G:3

196
(207)

196
(201)

193
(205)

187
(201)

182
(189)

204

187
(198)

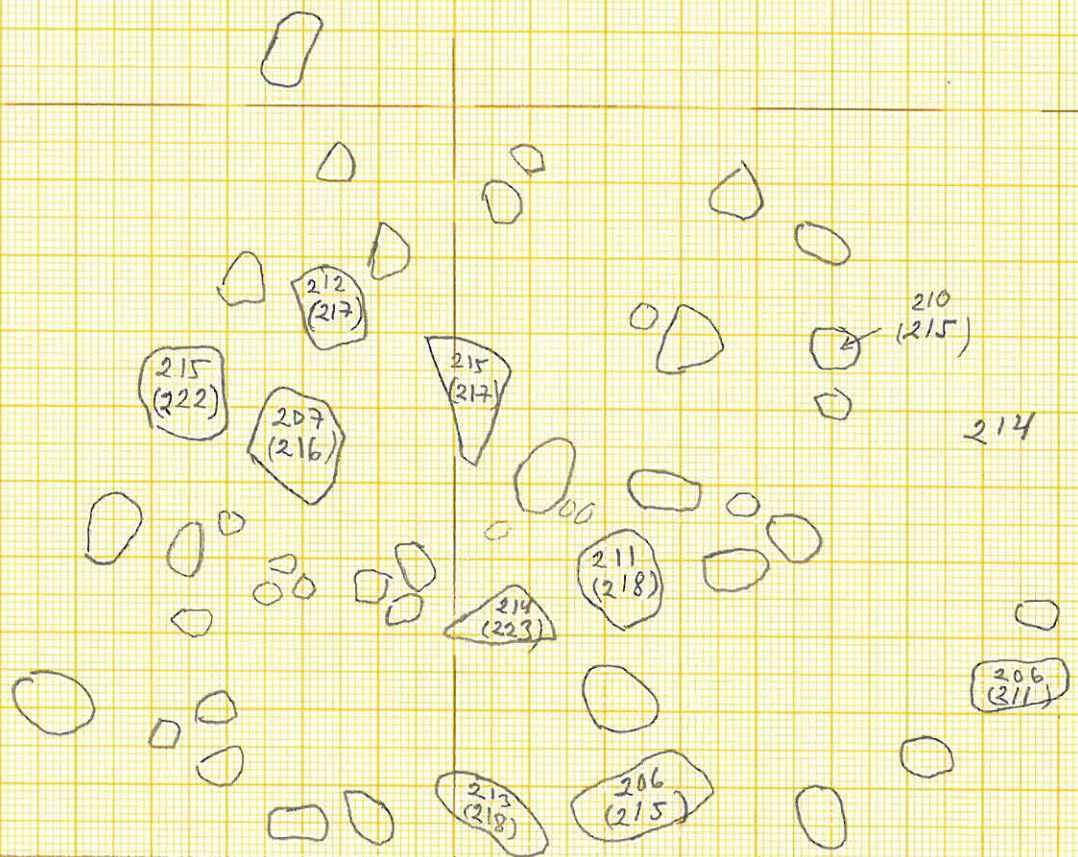
193
(198)

Helvingin pitäjä, Kaarela
 Jansas
 pühtänyt Pöytä Häggman

Helmingin pitäjä, Kaarela
Jämsäs
piirt. Benja Häggman

Kiveys r. G:2
2. kerros

mittakaava 1:10

G:1	G:2
H:1	H:2

G:2	G:3
H:2	H:3

F:1 F:2

mittakaava 1:10

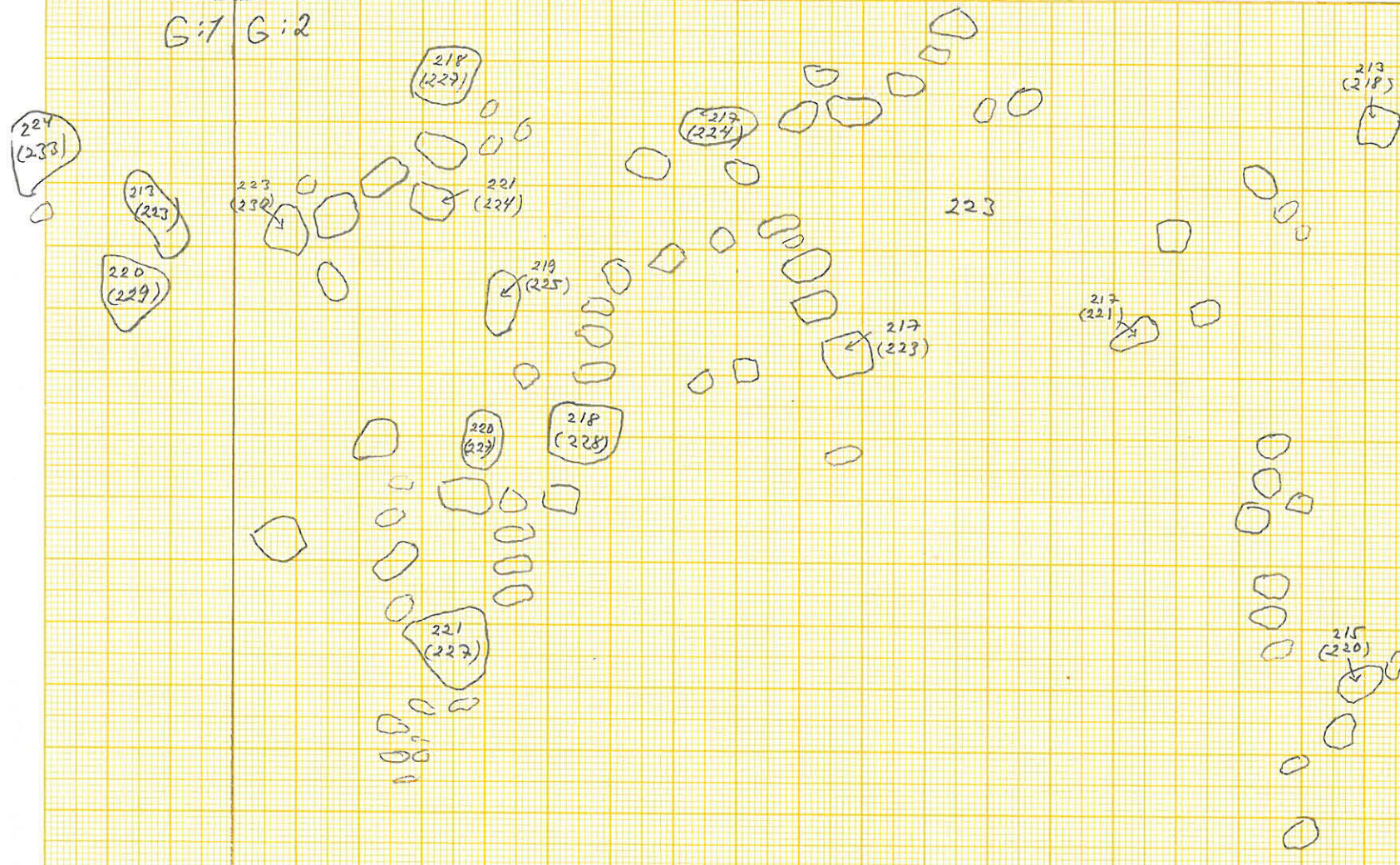
F:2 F:3

Kartta 23.

G:1 G:2

G:2 G:3

Kiveys r. G:2
3. kerros

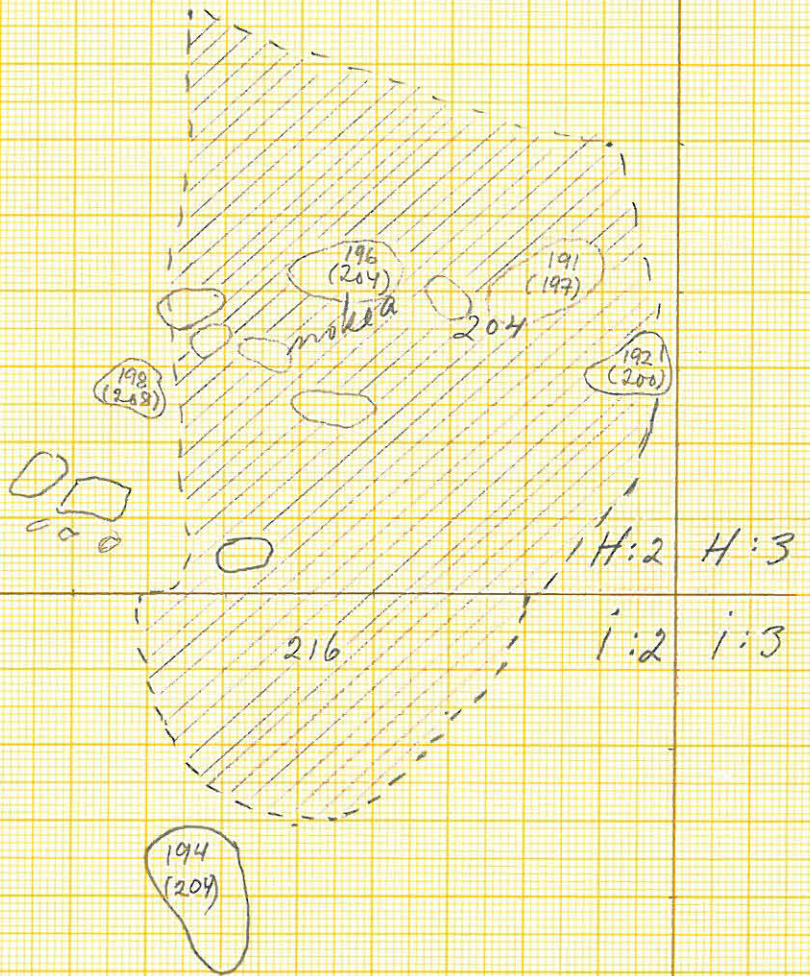
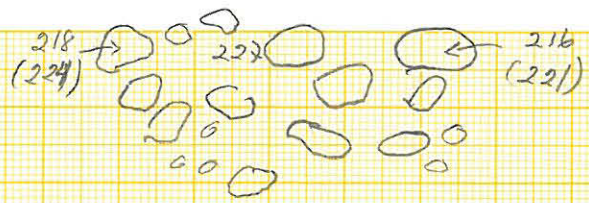
Helmingin pitäjä, Kaavela
Jonsas
pönt. Nujin Häggman

Kartta 24.

mittakaava 1:10

Liesi r. H:2-I:2

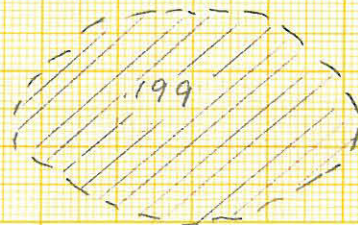
1. Kerros

Helmingin pitäjä, Kaasela

Jonsas

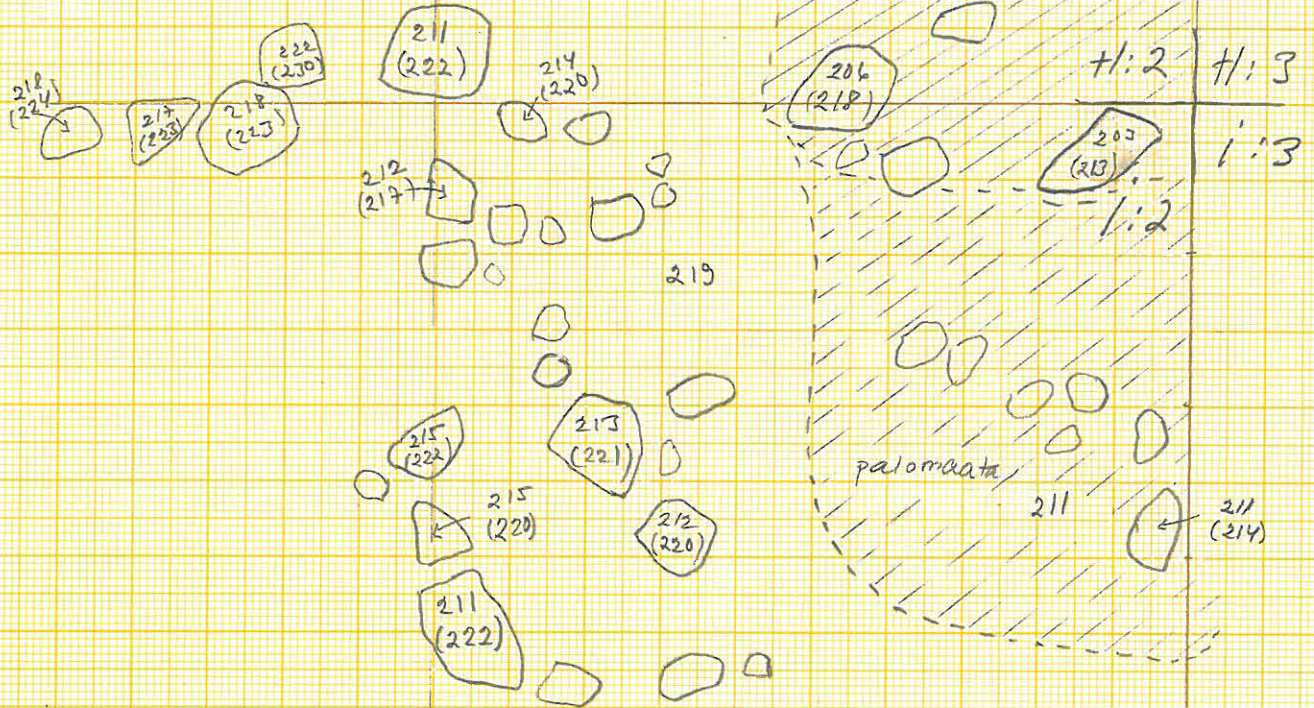
pönt. Niija Häggman

Kartta mittakaava 1:10
25.

Liesi ruudussa H:2-I:2

2. kerros

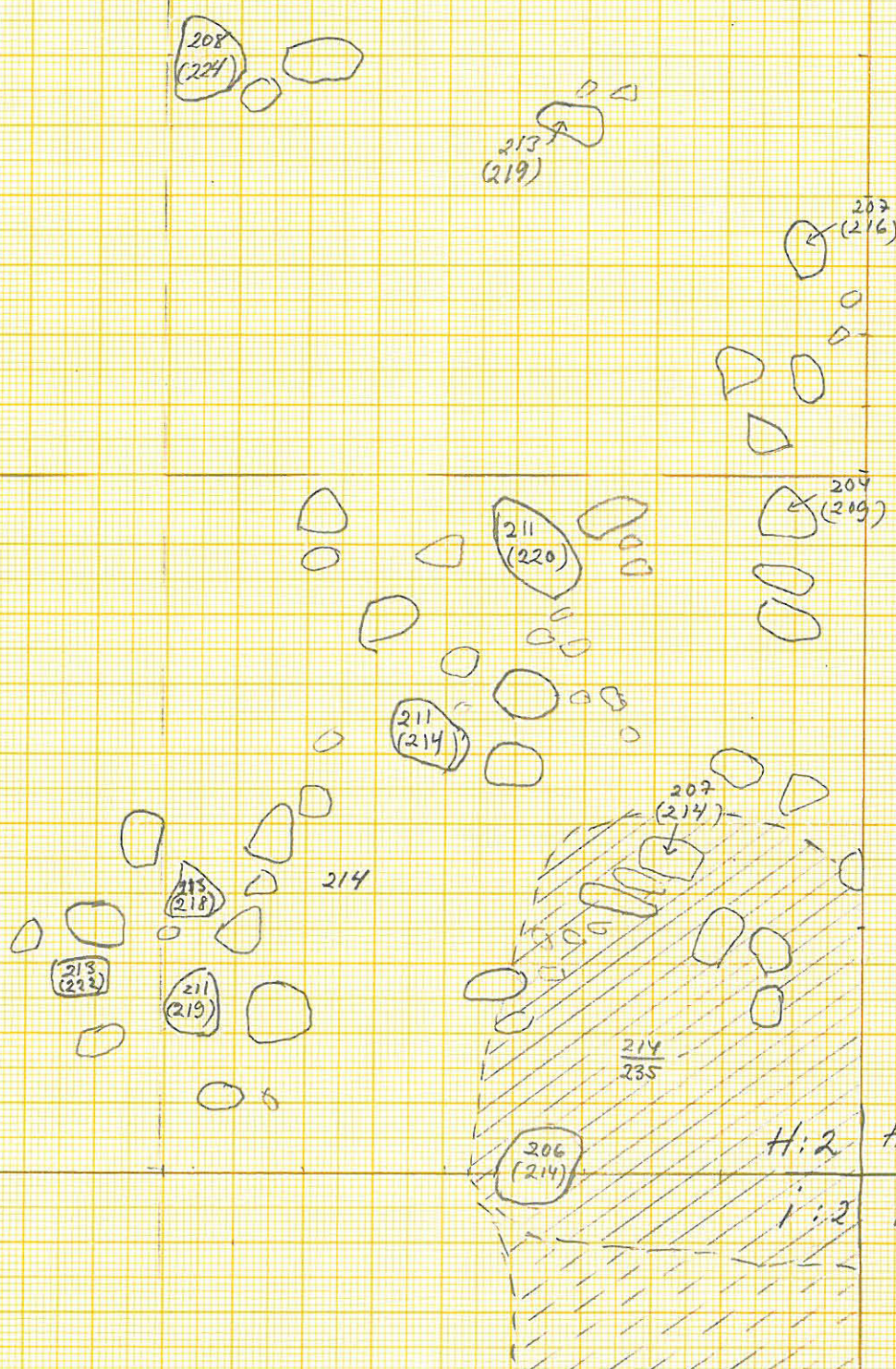

Helsingin pitäjä, Kaarela
pöytä
pöytä. Rinta Häggman

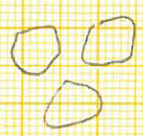
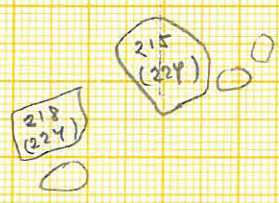
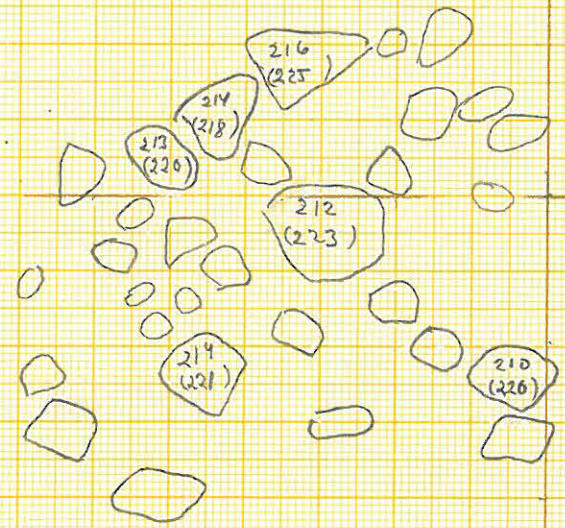
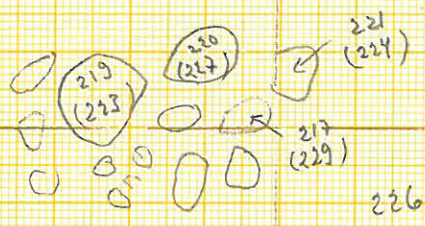
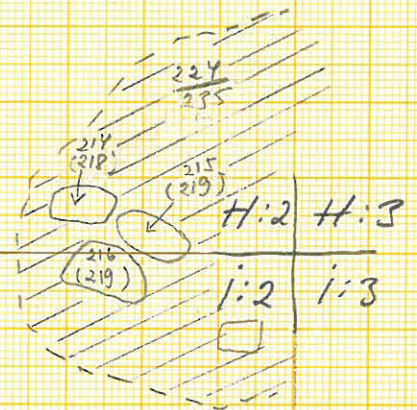
Karha 26.
 mittaava 1:70
 eläinpitäjä, Kaarela
 Jänäs
 puit. Nylä Hägymau

Kiveystä r. H:2
 ja liesi H:2-1:2
 (216)
 (223)

G:2	G:3
H:2	H:3

Kartta 27 mittakaava 1:10
 Kiveystä r. I:2

Helmingin pitäjä, Kaarela
 Järmas
 piirit. Sija Häggman

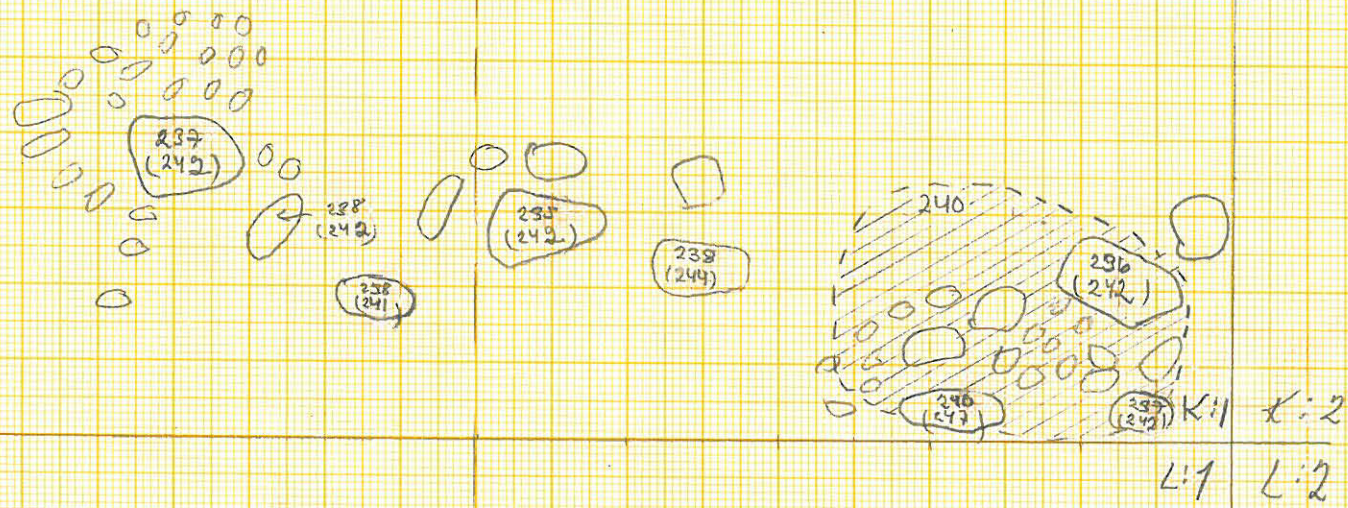
H:2 H:3
 I:2 I:3
 J:2 J:3

mittakaava 1:10

Helsingin pitäjä, Kaarela
Jonsas
piint. A. Häggman

Liesikiveys r. K:1
1. kerros

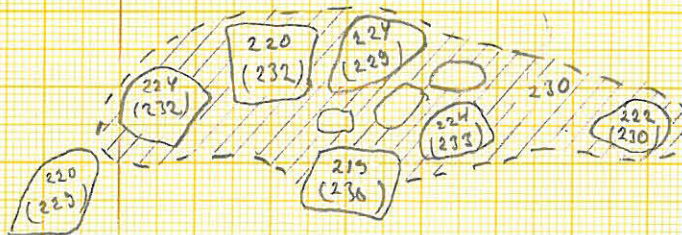

Kartta 29.

mittakaava 1:10

Helmingin pitäjä, Kaarela
Jänssas
pöytä. Rinta Häggman

Liesikireys 1. K:1
2. Kerros

K:1 K:2

L:1 L:2

mittakaava 1:10

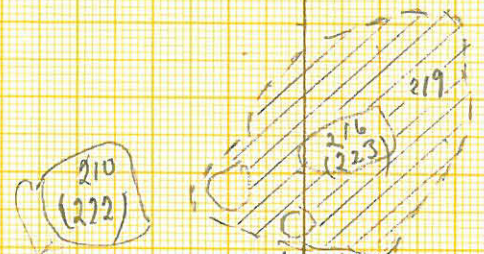
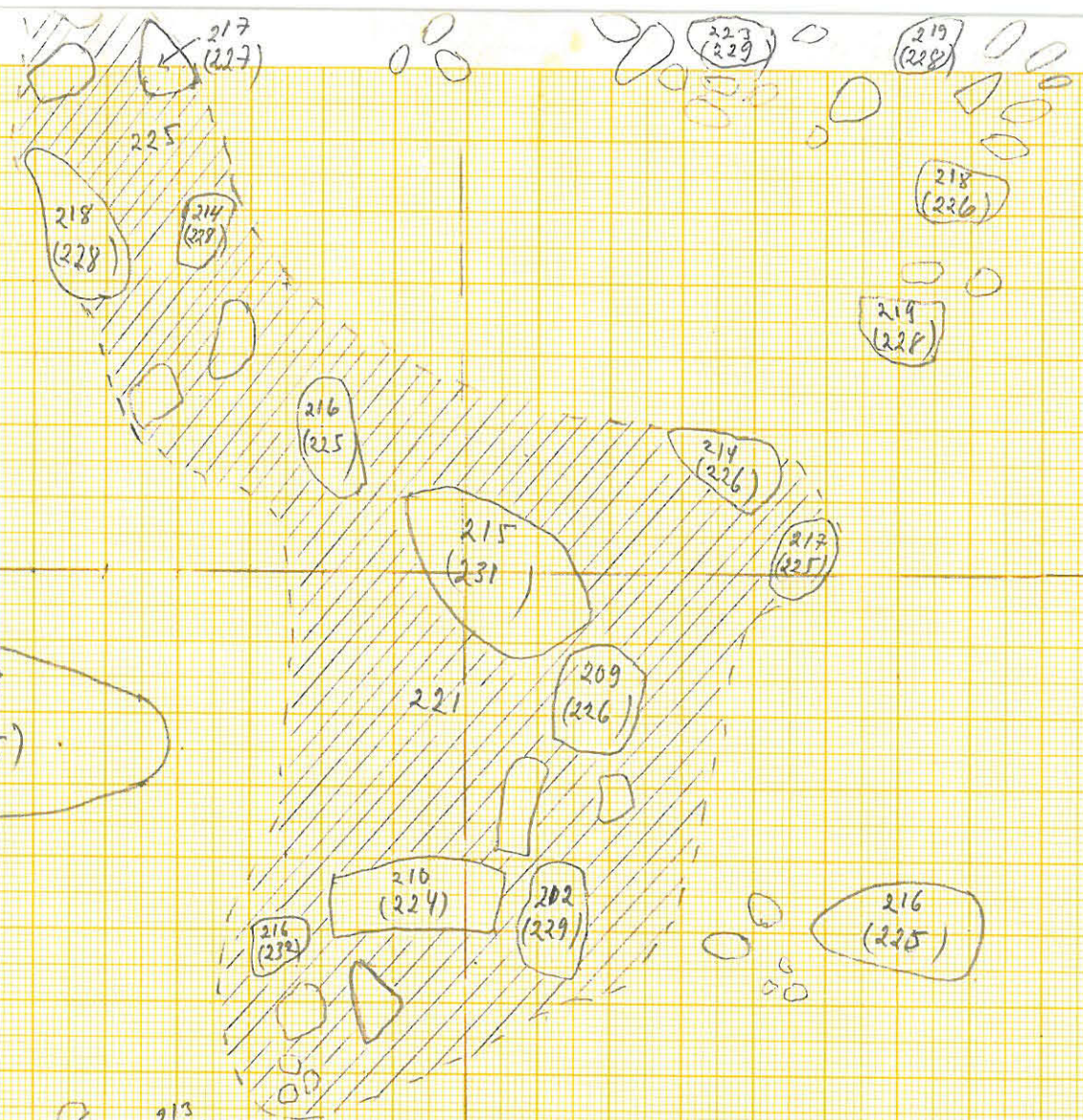
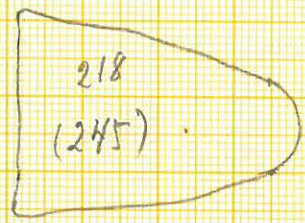
Kartta 30.

Helmingin pitäjä, Kaarela

Jämsä
päätyttyä Drj. Häggman

Kiveys ja nokialue
ruudussa K:2

1. kerros

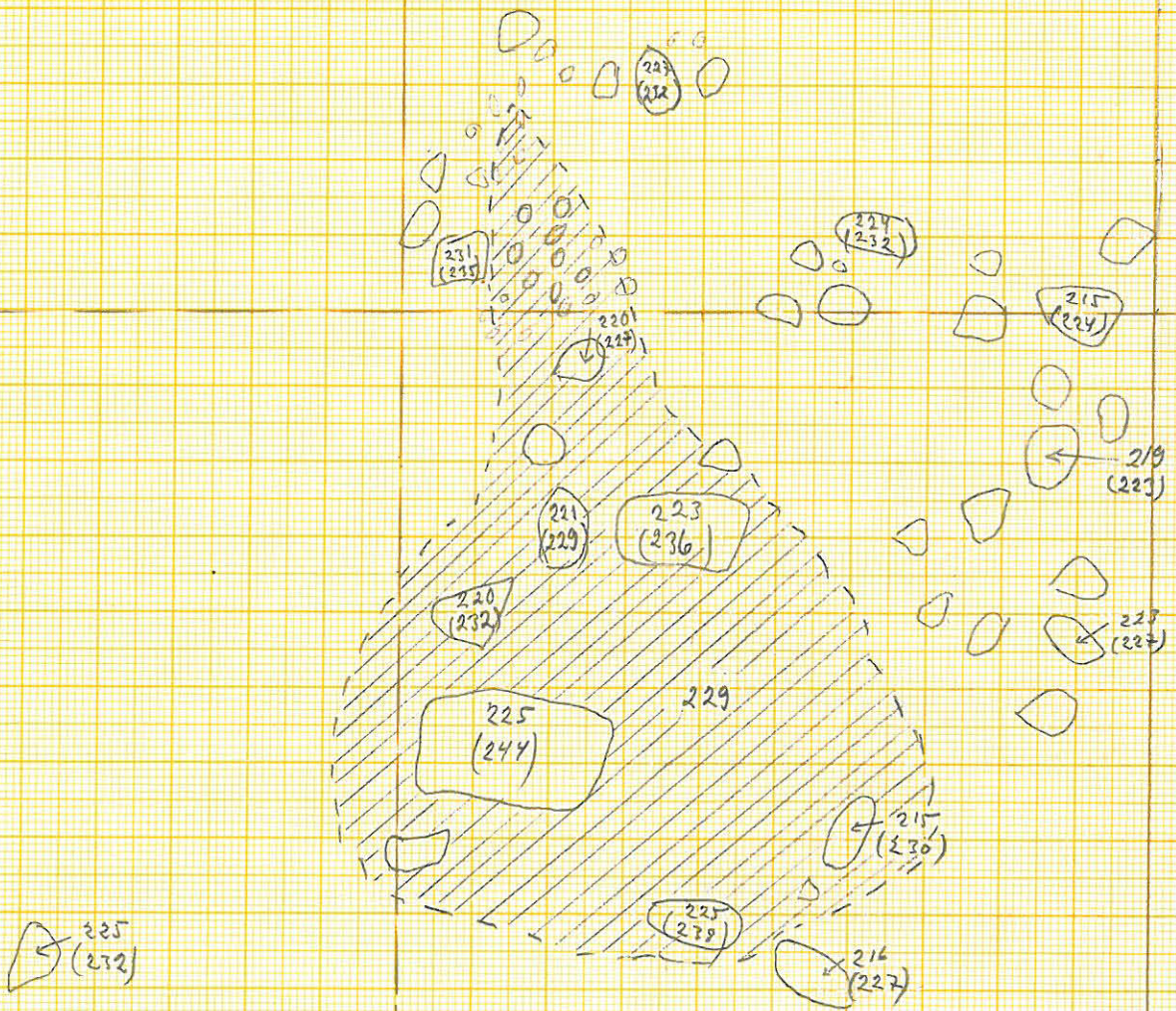
K:1	K:2
L:1	L:2

K:2	K:3
L:2	L:3

Helmingin pitäjä, Kaarela
Jämsä
piint. Antja Haggenman

Kiveys ja noki-
alue ruudussa K:2
2.kerros

1:2
K:2

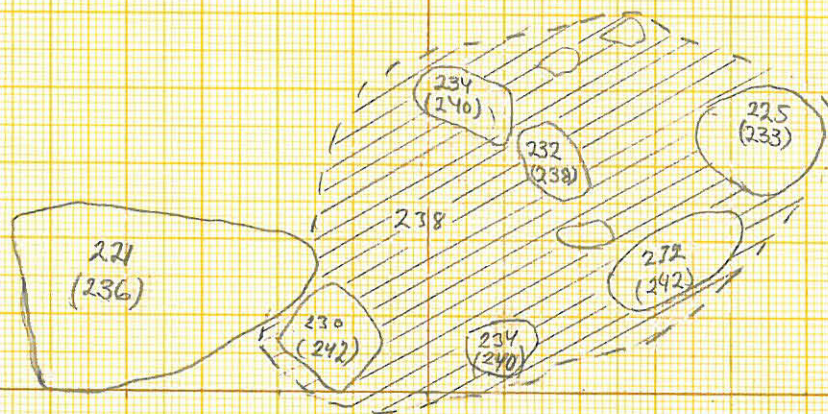

K:2
L:9

mittakaava 1:10

Kiveys ja nokiakate
ruudussa K:2
3. kerros

Hebringtonin pitäjä, Kaarela
Jönsas
piirit. Riija Häggman

K:1	K:2
L:1	L:2

K:2	K:3
L:2	L:3

Kartta 33.

Helsingin pitäjä
Kaarela, Jönsas.
Marketta Waris 1962
piirt. Anja Häggman
1:100 Kp = 064

Koeaja 1.

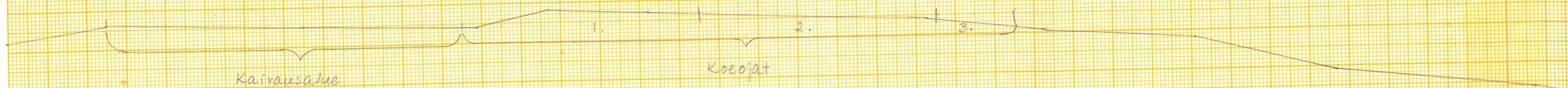
196
238
198
238
209
245
225
245
229
265
240
275
256
280
252
285

Koeaja 2

Kiviä

Koeaja 3

Kartta 34.

Helsingin pitäjä,

Kaarela, Jönsas

Marketa Waris 1962

piirt. M. Waris

mitakaava

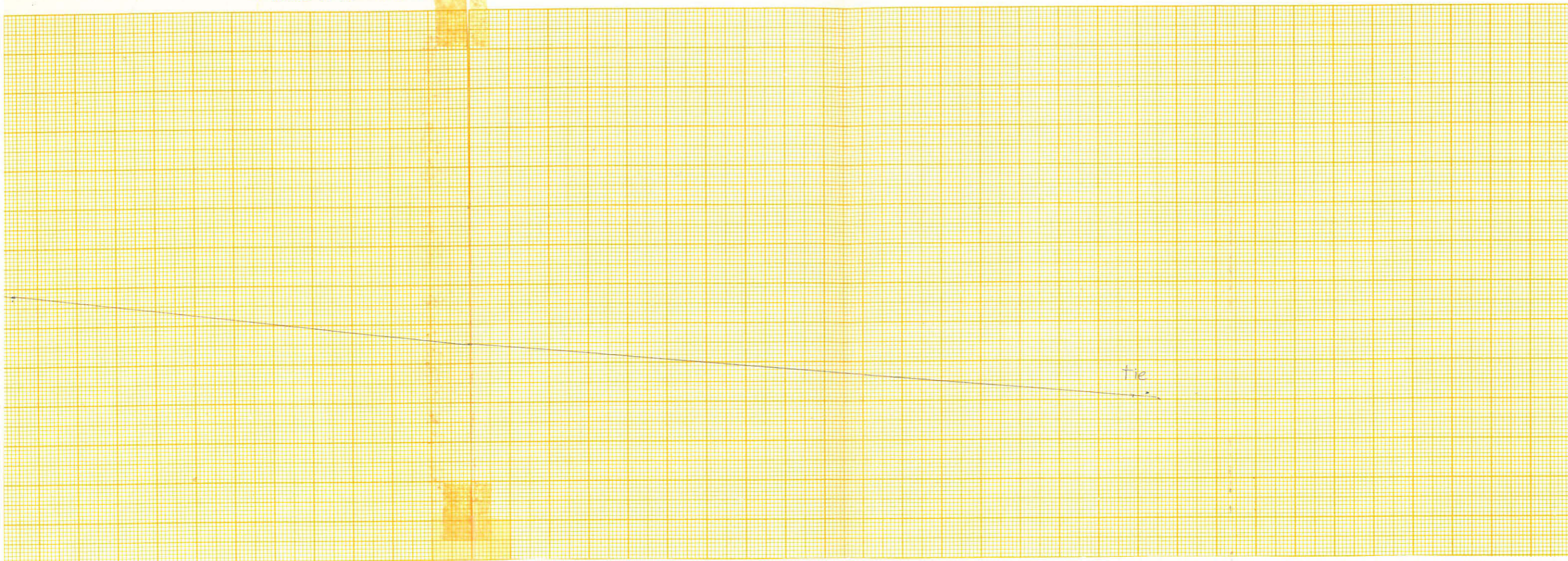
pituus 1:200

korkeus 1:100

Profiili mäestä kaivausalueelta kaakkoon

Helsingin pit., Kaarela, Jönsas
Liitt. kaiv.kertomukseen 1962

F. 26001

1. Kaivauspaikka ennen
kaivausta, etelästä

F. 26002

2. - lännestä

F. 26003

3. - lännestä

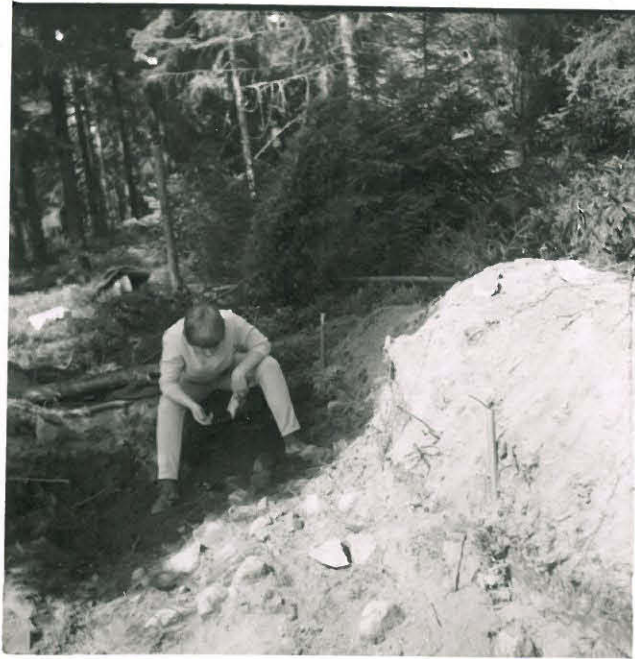
Helsingin pit., Kaarela, Jönsas
Liitt. kaiv. kertomukseen 1962

F. 26004

4. Kaivauspaikka katsittuna ennen kaivausta.

F. 26005

5. Koulul. Helena Tamminen kaivamassa ruudun C:3 kiveystä.

F. 26006

6. Työkura alueelle pohjoisesta päin.

Vatok. M. Waris 1962

Helsingin pit., Kaarela, Jönsas
Liitt. kair. kertomukseen 1962

F. 26007

7. Kiveys ja nokilaikku
ruudussa C:3.

F. 26008

8. Ruudussa D:3 oleva
kiveys.

F. 26009

9. Ruudussa G:2 oleva
kiveys etualalla, taam-
pana punamultahauta
ruudussa F:2.

Helsingin pit., Kaarela, Jönsas
Liitt. Kaiv.kertomukseen 1962

F. 26010

10. Hajanaista kiveystä
ruudussa G:2. Vas.
koulul. Heikki Veriö.

F. 26011

11. Ruudussa K:2 ole-
vaa kiveystä.

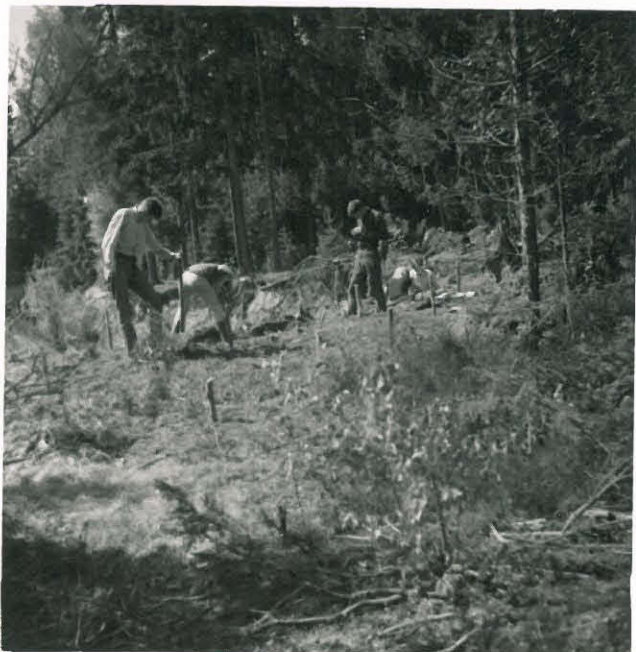
F. 26012

12. Ruudussa K:2 ole-
vaa kiveystä vähän
lähempää.

Helsingin pit., Kaarela, Jönsas
Liitt. kaiv. kertomukseen 1962

F. 26013

13. Työkura.

F. 26014

14. Ruudussa F:2 oleva punamultahauta ja sileät luonnonkivet, jotka on aseteltu kauniisti sanomalehtimiehiä varten.

F. 26015

15. Työkura, lännestä.

Helsingin pit., Kaarela, Jönsas
Liitt. kaiv. kertomukseen 1962

F. 26016

16. Fil. yo. Anja Häggman
ja koulul. Helena Tam-
minen

F. 26017

17. Työkuva pohjois-
sesta -

F. 26018

18. - ja lännestä. Etu-
alalla hiekkakuopan
pohja.

Valok. M. Waris 1962